

THE CULTURAL TOURISM IN THE MUNICIPALITY OF ZAJECAR

Miodrag Velojić

Independent researcher, Zajecar, Serbia, miodragvelojic@yahoo.com

Olica Radovanović

Centre for Public health „Timok“ Zajecar, Serbia, olicaradovanovic@yahoo.com

Branka Jemuović

12. Belgrade Gimnasyim, Belgrade, Serbia

Abstract: Along with increasing demographical changes and changes in standard of living, more available free time and material wealth, the role of tourism on global scale is increasing. The entire ending of the XX century was marked by the progressive development of cultural tourism, with a tendency of becoming a leading branch of new tourism styles in the XXI century. Owing to the large number of cultural events, monuments and architectural edifices, as well as works of art kept in the National museum, the municipality of Zajecar has a distinct offer for cultural tourism. The seat of this municipality, the town of Zajecar is the largest industrial, cultural, educational, scientific and administrative center of eastern Serbia. It is distinctive by its material and immaterial cultural heritage, but also by food and drinks, which are often exhibited at healthy food exhibitions. Some events and manifestations in this town and municipality, which have been organized for over 30 years, have gained the affection of not only local audience, but also tourists from other countries. In this paper, we will mention the unavoidable Gitarijada (Guitar fest) in Zajecar, theater event Dani Zorana Radmilovica, religious edifices in the municipality of Zajecar, events and manifestations, significant monuments and significant people, as well as roman royal palace Felix Romuliana, which stands out in the aspect of tourism, not only by the number of visitors, but also by events realized to present the cultural traditions of this town to the general public. Among the main goals of touristic strategy in the municipality of Zajecar are the improvement of attractiveness of touristic destinations, increased number of overnights and longer stay of tourists in this municipality.

Keywords: culture, tourism, the municipality of Zajecar

KULTURNI TURIZAM OPŠTINE ZAJEČAR

Miodrag Velojić

Samostalni istraživač, Timočki kej 4, Zaječar, miodragvelojic@yahoo.com

Olica Radovanović

Zavod za javno zdravlje „Timok“ Zaječar, Sremska 13, Zaječar, olicaradovanovic@yahoo.com

Branka Jemuović

12. beogradska gimnazija, Beograd

Sažetak: Sa sve većim demografskim promenama i promenama životnog standarda, povećanjem slobodnog vremena i materijalnih sredstava, jača i uloga turizma na globalnom nivou. Čitav kraj XX veka obeležio je progresivan razvoj kulturnog turizma, sa tendencijom da u XXI veku među novijim vidovima turizma zauzime vodeće mesto. Zahvaljujući velikom broju kulturnih manifestacija, spomenika i arhitektonskih zdanja, kao i dela koja se čuvaju u Narodnom muzeju, opština Zaječar raspolaze kvalitetnom kulturnom ponudom. Sedište opštine, grad Zaječar, je i najveći privredni, kulturni, prosvetni, naučni i administrativni centar istočne Srbije. Prepoznaje se po svom materijalnom i nematerijalnom kulturnom nasleđu, ali i po hrani i piću koja se prezentuje na sajmovima zdrave hrane. Pojedine smotre i manifestacije u ovom gradu i opštini, koje se organizuju i preko 30 godina, stekle su naklonost ne samo domaće publike, već i turista iz inostranstva. U ovom radu pomenućemo nezaobilaznu zaječarsku Gitarijadu, pozorišne Dane Zorana Radmilovića, verske objekte opštine Zaječar, smotre i manifestacije, značajne spomenike i značajne ljude, kao i carsku palatu Feliks Romulijanu koja se sa aspekta turizma ističe kako po broju posetilaca tako i po akcijama koje se realizuju da kulturna tradicija ovog kraja bude na najbolji način prezentovana javnosti. Među glavnim ciljevima strategije turizma opštine Zaječar izdvajaju se povećanje atraktivnosti destinacija, povećanje broja noćenja i duži boravak turista u ovoj opštini.

Ključne reči: kultura, turizam, opština Zaječar

1. UVOD

Kultura predstavlja socijalni identitet jednog naroda, svedoči o njegovoj istoriji i stepenu razvoja. Danas se može reći da su i osnovni motivi turističkih kretanja zapravo kulturni motivi, pa zbog toga kulturno-istorijske spomenike i kulturnu baštinu ne treba posmatrati samo kao deo istorijskog nasleđa, već ih treba valorizovati i uključiti u savremene tokove turizma. Po definiciji Svetske turističke organizacije (WTO) pod kulturnim turizmom podrazumevaju se sva kretanja ljudi sa jakim kulturnom motivacijom, putovanja do festivalskih i drugih kulturnih događaja i posete kulturnim znamenitostima radi zadovoljavanja potrebe za raznovrsnošću i stvaranju novih znanja i iskustava. Kao njen sastavni deo, kulturni turizam obuhvata sledeće vrste turizma: religiozni, obrazovni, festivalski, kulturni turizam povezan sa kulturno-istorijskim nasleđem i nematerijalni kulturni turizam (Hadžić, 2005).

Savremeno doba donelo je velike promene kako u samom turizmu, tako i u pogledu njegovih pojava oblika i načina funkcionisanja same turističke delatnosti. Turizam više nije privilegija samo elitne klase, već prerasta u primarnu potrebu svih stanovnika. Neophodnost turističkih putovanja posledica je savremenog načina života, u kojem je čovek konstantno izložen stresu i negativnim uslovima radne i životne sredine. Kada savremeni turisti u današnje vreme donose odluku o izboru turističke destinacije, razmišljaju najpre o tome da li ta destinacija može zadovoljiti njihove potrebe i može li im pružiti nezaboravni doživljaj. Turisti danas žele upoznati lokalnu kulturu jednog naroda, žele doći u kontakt sa lokalnim stanovništvom, upoznati nacionalni folklor, gastronomiju, posetiti festivale, muzeje, galerije Sve to čini kvalitetnu ponudu i poseban oblik turizma koji se sve više praktikuje.

Kao poseban primer organizovanja i razvoja kulturnog turizma u Srbiji, nameće se opština Zaječar i sa svojim istoimenim gradom kao centrom kulturne sredine. Pozicioniran na dva Timoka (Crnom i Belom), sa bogatom naseobinskom tradicijom, na raskršću važnih saobraćajnica, u blizini carske palate Feliks Romulijane, sa raznovrsnim stanovništvom i mnogobrojnim manifestacijama grad Zaječar poseduje i svu potrebnu raznolikost ponude neophodnu jednom savremenom turističkom centru koji želi i može da ostvari zapaženije mesto na turističkoj mapi sveta. Zaječar ima i povoljan geografski položaj, dugu tradiciju i bogat i raznovrstan turistički sadržaj, stare i nove kulturno-istorijske spomenike, atraktivne antropogene turističke resurse, verske objekte, interesantno etnografsko nasleđe i veliki broj afirmisanih i evropski poznatih manifestacija različitog tipa. Zahvaljujući velikom broju antropogenih tvorevina u vidu spomenika, sakralnih objekata i arhitektonskih zdanja, kao i dela koja se čuvaju u Narodnom muzeju, Zaječar raspolaže i dobrom kulturnom ponudom.

2. TURISTIČKA PONUDA IZ OBLASTI KULTURE U OPŠTINI ZAJEČAR

Opština Zaječar se prepoznaje po svojoj „Gitarijadi“, po svom materijalnom i nematerijalnom kulturnom nasleđu, ali i po hrani i piću koja se prezentuje na sajmovima zdrave hrane. Na pojedine smotre i manifestacije, koje se u ovoj sredini organizuju više godina, sve više dolaze učesnici i turisti i iz inostranstva.

Najvažnije kulturno-istorijsko obeležja opštine Zaječar je arheološko nalazište carska palata Feliks Romulijana. Ona se ističe kako po broju posetilaca, tako i po akcijama i programima koje se na njoj organizuju. Feliks Romulijana predstavlja rezidenciju rimskog cara Gaja Valerija Maksimijana Galerija (Gaius Valerius Maximianus Galerius, 293-311. g.). Po svojoj majci Romuli on je svoju rezidenciju nazvao „Srećna Romulijana“ (Felix Romuliana). Palata je građena krajem III i početkom IV v. naše ere, tokom V veka razarana je od strane varvara, a u VI veku obnovio ju je car Justinijan u vidu pogranične tvrđave. Nakon najezde Slovena krajem VI veka, nekadašnja carska rezidencija je napuštena. Na osnovu arheoloških nalaza mesto nekadašnje carske palate može se sagledati u šest perioda: kao praistorijsko naselje iz II i I milenijuma p. n. e, kao rimsko poljsko naselje (villa rustica) iz II veka n. e, kao rimski dvorac s kraja III i početka IV veka, kao crkveno dobro iz IV i V veka, kao ranovizantijsko naselje od V do VII veka, kao srednjovekovni grad (XI vek) i kao privremeno sklonište u vreme turskih osvajanja u XIV i XV veku. Otkrivanjem natpisa „Felix Romuliana“, 1984. godine, konačno je razrešena zagonetka ovog arheološkog nalazišta. Od 2007. godine Romulijana je upisana u UNESCO-vu listu svetske kulturne baštine.

Manastirske celine, kao deo prostornih kulturno-istorijskih celina, od posebnog su značaja za razvoj kulturnog turizma i u samoj opštini Zaječar. Kao takve, one imaju posebno mesto u turističkoj prezentaciji određenih mesta, jer su kao spomenici arhitekture neponovljivi kompleksi u vremenu i prostoru. Među najznačajnijim verskim celinama u opštini Zaječar mogu se izdvojiti: Manastir Suvodol, Manastir posvećen apostolima Petru i Pavlu i Crkva posvećena Roždestvu Presvete Bogorodice u samom gradu Zaječaru.

Manastir Suvodol se nalazi u ataru naselja Selačka, 26 km jugoistočno od Zaječara. Smešten je u dolini Selačke reke na zaravni koja je usečena na severnoj strani uzvišenja Manastirska Glama, ispod visova same Stare planine. Posvećen je Rođenju Presvete Bogorodice (21. septembar) i kao nepokretno kulturno dobro ima status spomenika kulture.

Manastir posvećen apostolima Petru i Pavlu, u narodu poznatiji pod nazivom Grliški manastir, nalazi se na obali Grliškog jezera, nadaleko od naselja Grliške. Udaljen je oko 14 kilometara od Zaječara. Iako se pouzdano ne zna

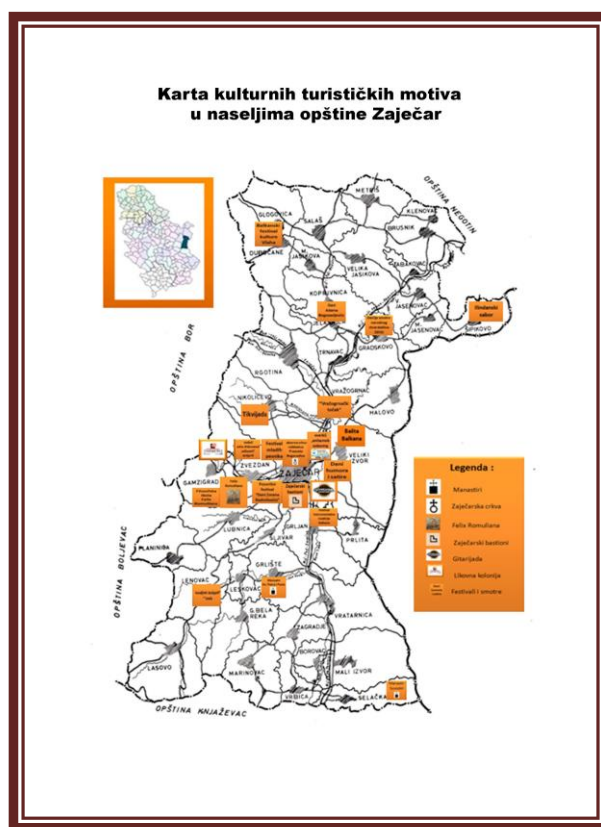
kada je izgrađen, veruje se po jednom natpisu da je to bio XIV vek. U manastiru je 1805. g. podignut ustanak protiv Turaka, a sve do kraja XIX veka pored njega su se oržavali i vašari.

Saborna crkva roždestva Presvete Bogorodice u Zaječaru je glavni i najveći pravoslavni hram u Zaječaru. Nalazi se u centru grada, u blizini vladličanskog dvora i sedišta Timočke eparhije Srpske pravoslavne crkve. Izgrađena je 1834. g. samo godinu dana nakon oslobođenja ovih krajeva od Turaka.

Osim manastira i crkvi, kao značajne prostorne kulturno-istorijske celine u opštini Zaječar izdvajaju se i utvrđenja (takozvani bastioni ili kazamati) izgrađeni tokom XIX i početkom XX veka. Reč je o vojnim objektima iz doba Obrenovićeve Srbije, smeštenim na visovima, u neposrednoj i nešto daljoj okolini grada Zaječara.

U opštini Zaječara smotre i manifestacije su česte i brojne, posebno u letnjem periodu godine. Organizuju se kako u gradu tako i u seoskim sredinama i okupljaju veliki broj turista. Devedesetih godina XX veka Zaječar je bio grad sa najvećim brojem kulturno-umetničkih manifestacija u Srbiji, pa bi se zbog toga slobodno moglo reći: „Nigde manjeg mesta - ni većeg broja manifestacija“. I danas se u njegovoj opštini održavaju mnoge smotre, festivali i manifestacije sa veoma dugom tradicijom i velikim brojem učesnika i posetilaca.

*Karta kulturnih turističkih motiva u naseljima opštine Zaječar
(kartu izradio M. Velojić, 2020)*

„Gitarijada“ je letnji muzički festival, orijentisan prvenstveno na rok muziku. Održava se u gradu Zaječaru, jedanput godišnje. Organizatori Gitarijade tvrde da je to najveći festival mladih i neafirmisanih bendova u jugoistočnoj Evropi. Program festivala se sastoji od takmičenja demo bendova i revijalnih nastupa poznatijih rok grupa iz Srbije i inostranstva. Festival traje tri dana, poseti ga u proseku od 5.000 do 6.000 ljudi, a po procenama organizatora i mnogo više.

Tradicionalni etno festival “Vražogrnački točak” je verovatno jedna od najznačajnijih manifestacija koja neguje izvorno narodno stvaralaštvo ovog kraja. Traje 34. godine, održava se u porti crkve Svete Trojice u Vražogrnju i po pravilu traje dva dana.

Manifestacija „Hajduk Veljkovi dani“ se održava u drugoj polovini jula meseca, u naselju Lenovac (15 km od Zaječara) rodnom mestu jednog od najpoznatijih junaka Prvog srpskog ustanka Hajduk Veljka Petrovića. Traje već 44 godine. Osim sportskih takmičenja na njoj se organizuje i tradicionalni hajdučki višeboj i izbor hajdučke lepote.

U večernjem kulturno-umetničkom programu nastupaju kulturno-umetnička društva kako iz opštine Zaječar, tako i iz okolnih opština.

Pozorišni festival “Dani Zorana Radmilovića” održava u rodnom gradu ovog čuvenog glumca više od 25 godina. Na sceni zaječarskog pozorišta desetak dana se smenjuju pozorišne predstave iz svih gradova Srbije, koje najpre izabere selektor festivala. Osim pozorišnih predstava organizuju se promocije knjiga i predavanja. Najboljem glumcu na Festivalu dodeljuje se nagrada „Zoranov brk“.

Festival mladih pesnika „Dani poezije“ održava se poslednje nedelje maja meseca u Zaječaru. Nastao je na temeljima multimedijalne manifestacije umetničkog stvaralaštva mladih, pod nazivom „Mladi maj“, koja je krajem sedamdesetih godina prošlog veka zamrla. Počev od 1990. godine, ova manifestacija ima takmičarski karakter, a pravo učešća na konkursu imaju mladi pesnici starosti do 30 godina koji stvaraju na srpskom jeziku.

Međuokružna smotra dečjeg narodnog stvaralaštva, pod nazivom „DENS“, organizuje se od 1995. g, svakog proleća, na Lazarevu subotu, u naselju Gradskovo kod Zaječara. Svake godine se na Smotri okupi blizu 400 mališana, članova kulturno- umetničkih ansambala iz više opština istočne Srbije, koji se predstavljaju svojim folklornim nastupima i narodnim običajima.

Festival instrumentalne tradicije Balkana u Grljanu se razlikuje od ostalih manifestacija koje Zaječar organizuje. Nastao je na tradicijama Sabora instrumentalista na izvornim narodnim instrumentima, traje dva dana i okuplja oko 300 frulaša, gajdaša, dudučara, okarinista i svirača na drugim izvornim instrumentima iz Srbije i drugih država Balkana.

Sabor narodnog besedništva “Dani Adama Bogosavljevića” organizuje se u naselju Koprivnica kod Zaječara u znak sećanja na narodnog tribuna Adama Bogosavljevića. Organizuje se više od 20 godina, traje jedan dan i ima za cilj očuvanje tradicionalne kulture u sferi amaterskog narodnog stvaralaštva.

Ilandanski sabor se održava svake godine početkom avgusta u naselju Šipikovo kod Zaječara. Na Saboru se u okviru scenskih nastupa predstavljaju izvođači narodne umetnosti u oblasti usmene, vokalne, instrumentalne i igračke tradicije vlaškog i srpskog stanovništva sa ovog, ali i sa područja severozapadne Bugarske. Sabor traje jedan dan, a organizuje se već 15 godina.

Sabor kosovskih srba Timočke Krajine se organizuje više od 10 godina u naselju Zvezdan kod Zaječara. Traje jedan dan. Tokom dana održava se takmičenje u pripremanju pasulja, nadmetanje prozvođača rakije i vina, kao i izložbe domaće radinosti, starih zanata i tradicionalne kuhinje, dok u večernjem delu programa nastupaju kulturno-umetnička društva iz cele Srbije.

Dani humora i satire je još jedna zaječarska manifestacija koja ima dugu tradiciju. Bazirana je na Festivalu filmske komedije (FIKOM-u) koji je dugo godina organizovao Foto kino klub „Timok“ iz Zaječara i Večerima aforističara koje je organizovala Novinska ustanova „Timok“ na Sajmovima knjiga u Zaječaru. Dani humora se tao takvi organizuju u aprili mesecu i traju dva dana.

Međunarodna Filozofska škola „Felix Romuliana“ se organizuje u Zaječaru i na Arheološkom lokalitetu Feliks Romulijana u Gamzigradu više od 20 godina. Škola traje dva dana, prvog dana na Romulijani, a drugog u Zaječaru.

Međunarodna likovna kolonija „Gamzigrad“ je osnovana je 1994. godine. Spada u kulturne manifestacije od posebnog značaja za grad Zaječar. Održava se svake godine u Gamzigradskoj banji i traje desetak dana.

Balkanski festival tradicionalne kulture Vlaha održava se u julu, u naselju Dubočane kod Zaječara. Organizuje se od 2010. godine i traje jedan dan. Ima za cilj da podstakne i unapredi istraživanje, zaštitu, očuvanje i prezentaciju nematerijalnog kulturnog nasleđa vlaškog stanovništva. Festival ima međunarodni karakter jer okuplja učesnike sa područja opština severoistočne Srbije, Bugarske, Rumunije, Grčke, Albanije i Makedonije.

Manifestacija „Tikvijada“ u naselju Nikolićevo nadomak Zaječara održava se već deset godina. Organizuje se početkom oktobra meseca i traje jedan dan.

Smotra narodnog stvaralaštva pod nazivom „Potekla voda studena“ organizuje se maja meseca u naselju Veliki Izvor kod Zaječara. Traje jedan dan i ima za cilj da podstiče istraživanje, negovanje, unapređenje i promovisanje izvornog narodnog stvaralaštva i narodne umetnosti, domaće radinosti, starih zanata i tradicionalne kuhinje na području grada Zaječara.

Međunarodni sajam „Zdravo domaćine, prirodno“ održava se na Trgu oslobođenja u Zaječaru od 2011. godine i traje više dana. Na njemu su bili prisutni izlagači iz Bugarske, Rumunije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Slovenije i Slovačke. Osim ovog sajma, organizovani su i Sajam finansiranja i Sajam turizma.

3. TURISTIČKI POKAZATELJI

Zaječar ima veoma interesantne kulturne i istorijske potencijale koji mogu da definišu određenu turističku ponudu, ali oni nisu iskorišćeni u potpunosti, jer su delom definisani razlikama u postojećim uslovima (priroda, kulturno i istorijsko nasleđe) a delom i kreiranim uslovima (dostupnost, infrastrukturna opremljenost, usluge, raznovrsnost sadržaja). U celini se smatra da se ukupni efekti turizma povećavaju, s obzirom na veličinu ponuda i broj manifestacija, ali se i dalje ne postoje konkretni podaci o tome. Kao i svuda u Srbiji i u Zaječaru ne postoje podaci

koje se privredne delatnosti zahvaljujući turizmu povećavaju ili ostvaruju povoljnije efekte u odnosu na prethodni period.

Dosadašnji razvoj turizma u opštini Zaječar bio je, pre svega, opredeljen društveno političkim razvojem. Do 80-tih godina XX veka, posmatran je kao usputna društvena aktivnost koja se odvijala tokom godišnjih odmora zaposlenih, a nakon raspada SFRJ značajno i opala. Propadanje pojedinih privrednih sistema i proces tranzicije, u prvoj deceniji XXI veka, kao i svetska ekonomska kriza nastala krajem prve decenije ovog veka, produbili su parametre nerazvijenosti čitave istočne Srbije, pa samim tim i opštine Zaječar kao njene sastavne celine. Iako se, kao emitivni centri i nosioci turizma u ovom kraju izdvajaju pojedine celine, pre svih arheološki lokaliteti Feliks Romulijana i Timakum Minus, Rajačke pivnice i putevi vina, još uvek se ne može govoriti o razvijenom turizmu u ovom delu Srbije.

I pored dobrih potencijala, turizam u opštini Zaječara se nalazi u početnoj fazi svoga razvoja. Po podacima Republičkog zavoda za statistiku industrija turizma u Srbiji (uži pristup turizmu sa direktnim efektima u ugostiteljstvu, hotelima i drugim delatnostima) kreće se oko 5.000.000 dinara i učestvuje u ukupnom prihodu sa samo 2,9%, odnosno sa zaposlenih 80 radnika direktno učestvuju u ukupnoj zaposlenosti sa 2,3%. Međutim turistička privreda (širi pristup turizmu) koji uključuje i indirektne efekte u delatnostima povezanim sa turizmom (trgovina, bankarstvo, finansijske usluge, zabava, građevinarstvo, sport, kultura i ostalo) nosi mnogo veće efekte. Nažalost, ništa od toga se ne može primeniti ni na Zaječar, ni na njegovu okolinu.

U opštini Zaječar ne postoje podaci o turističkim posetama manifestacija. Iako se neke od njih održavaju duži niz godina (od 10, pa i preko 40 godina) ne može se sa sigurnošću govoriti ni o broju učesnika ni o broju posetilaca. Pa i za samu zaječarsku „Gitarijadu“ ne postoje podaci o broju posetilaca. U pojedinim (lokalnim) medijima te brojke se kreću od 5.000 do 10.000 posetilaca po godini (u okviru trodnevnog programa), ali se sa sigurnošću može reći da one ne mogu odgovarati realnosti. I za manifestacije „Vražognački točak“ i „Hajduk Veljkovi dani“ (koje traju po dva dana) broj posetilaca i učesnika u programu kreće se između 400 i 500. Izuzetak za to čini samo Narodni muzej Zaječar koji redovno beleži broj svojih posetilaca. Muzej u Zaječaru je sa Feliks Romulijanom poslednjih godina postao jedan od obaveznih destinacija đakčkih ekurzija, ali i destinacija mnogih stranih turista iz najrazličitijih zemalja sveta, naročito posle proglašenja Romulijane kao svetske kulturne baštine. Nakon samog proglašenja, 2008. godine, ovaj lokalitet posetilo je oko 42.000 turista, što predstavlja i svojevrsni rekord. Narednih godina taj broj je znatno opao, ali se ipak zadržao na zavidnoj visini.

Tabela 1. Broj posetilaca na arheološkom lokalitetu Feliks Rumulijana u periodu od 2001. do 2019. godine, po tipu posete i broj stranih posetilaca

Godine	Broj posetilaca				UKUPNO
	Grupne posete	Individualne posete	Broj stranih posetilaca	Ostala dešavanja	
2001	15990	1816	-	-	17806
2002	22528	3765	-	-	26293
2003	18668	3644	-	-	22312
2004	18941	4191	-	-	23132
2005	18893	5670	-	-	24563
2006	23114	5859	-	-	28973
2007	23945	7154	950	-	32049
2008	28497	11594	1411	-	41502
2009	22389	9213	1902	-	33504
2010	20830	8322	2073	-	31225
2011	18835	7689	2756	-	29280
2012	17047	7305	3604	1782	29738
2013	15835	8345	4363	5786	34329
2014	11308	6572	4691	6794	29365
2015	14348	6533	4735	2220	27836
2016	15587	7875	5587	1845	30894
2017	16397	7286	5022	1996	30701
2018	15780	6689	4383	1736	28588
2019	14980	6795	4005	2784	28564

(Izvor: Dokumentacija Narodnog muzeja)

Poslednjih godina i Narodni muzej beleži dobru turističku posetu. Primera radi njegove postavke je 2014. godine posetilo ukupno 11.210 posetilaca, od čega je stalnu postavku obišlo 7.353, a od toga 2.322 strana posetilaca iz 42 zemlje sveta (Dokumentacija Narodnog muzeja).

Tabela 2. Broj posetilaca Narodnog muzeja Zaječar u periodu od 2017. do 2019. godine

Vrsta posete	Broj posetilaca		
	2017	2018	2019
Stalna postavka	8847	8582	9798
Povremene izložbe	3328	4408	4822
Broj stranih posetilaca	1720	1569	1651
Ostala dešavanja	1162	892	1137
UKUPNO	10758	10765	14183

(Izvor: Dokumentacija Narodnog muzeja)

Poseban značaj za Zaječar i njegovu okolinu ima kako povećanje, tako i smanjenje broja stranih turista. Turizam sa rastućim udelom stranih turista stvara fenomen „nevidljivog izvoza“ u kome strani turisti koriste domaće proizvode i usluge. Na taj način oni direktno popunjuju republički budžet. Sa jedne strane strani turisti imaju drugačija očekivanja od turizma nego domaći turisti, imaju različite motive poseta i imaju potrebu za znatno većim brojem informacija, dok sa druge strane oni su veoma zahvalna ciljna grupa prema kojoj se može delovati aktivnim marketingom, za koji su potrebna povećana i adekvatno strukturirana ulaganja u promocijsku delatnost i stručna i obučena vodička služba. Strane turiste posebno interesuje istorija mesta, nematerijalno kulturno nasleđe i nacionalna kuhinja, pa su zato spremni i da veći deo svojih sredstava ulože u provode i uživanja, ali očekuju i određeni kvalitet usluga

4. ZAKLJUČAK

I pored velikog broja smotri i festivala, Narodnog muzeja i Feliks Romulijane, utisak je da Zaječaru zapravo nedostaje jedna integrisana ponuda kojom bi se predstavio na turističkom tržištu. Nije dovoljno organizovanje programa samo jednom godišnje da bi turizam zaživeo, potrebno je konstantno raditi na tome i privući mnogo više zainteresovanih pojedinaca.

Kulturni turizam predstavlja pravu šansu za razvoj srpskog, pa i zaječarskog, nedovoljno razvijenog turizma. Srbija nema izlaz na more, sa svojim arhitektonskim celinama i objektima ne može se porediti sa evropskim gradovima, njena turistička i saobraćajna infrastruktura su na niskom nivou, kadrovi nedovoljno obučeni za obavljanje posla u turističkoj delatnosti, a postojeće kulturno-istorijsko nasleđe nije adekvatno zaštićeno, nedovoljno je prezentovano, interpretirano i promovisano, tako da nije ni adekvatno uključeno u turističku ponudu. Još jedan od problema razvoja turizma u Srbiji jeste i nerazvijena turistička ponuda, naročito proizvod kulturnog turizma. Kao i mnogi drugi slični gradovi u Srbiji i Zaječar je danas u veoma teškom položaju. To se oseća u teškom ekonomskom stanju, velikoj nezaposlenosti, velikom odlivu mladog stanovništva u veće velike gradove i inostranstvo, velikom depopulacijom i smanjenjem broja stanovnika. Grad koji je nekada bio industrijski centar, danas se suočava sa teškim ekonomskim stanjem i velikim odlivom radnog sposobnog stanovništva u veće gradove i u zemlje Zapadne Evrope i šire. Samim tim, zbog depopulacije, Zaječar postaje grad starih i dolazi do smanjenja broja stanovnika.

Zbog svih tih činjenica turizam se u Zaječaru i njegovoj okolini nameće kao jedno od mogućnosti za prevazilaženje postojećih problema. Ali, da bi on bio uspešan - treba mnogo više raditi. Više je nego jasno da on ne može postojati sam za sebe i da je potrebno, posebno u seoskim sredinama, unaprediti infrastrukturu i proširiti lepezu pomoći svima onima koji su zainteresovani da se turizmom bave. Treba u većoj meri koristiti i sve postojeće potencijale, kako društvene tako i prirodne, kako bi bili ostvareni ekonomski i društveni efekti bili veći, kako bi se povećao broj noćenja i duži boravak turista u ovoj opštini. Prava šansa za sve to je kulturni turizam. Zbog toga se on i nalazi na prvom mestu u svim strategijama razvoja turizma, kako na regionalnom tako i na opštinskom nivou. A da li će i kako on u pravoj meri zaživeti, ostaje da se vidi.

Sama Strategija razvoja turizma Republike Srbije, ističe u svom prvom faznom izveštaju (2005) neophodne aktivnosti za dalji razvoj turizma: Zaštita i revitalizacija kulturnih dobara, Uključivanje u međunarodne projekte iz domena kulturnog turizma, Međusobno uslovljen razvoj gradskog i kulturnog turizma, Angažovanje nacionalnih, regionalnih i lokalnih turističkih organizacija u prezentaciji i promociji kulturnog nasleđa. Uključivanje kulturnih ustanova u razvoj kulturnog turizma.

LITERATURA

- Borovčanin, D., & Knečević, M. (2018). Valorizacija kulturnog nasleđa zaječarskog upravnog okruga za potrebe razvoja turizma studije slučaja: Felix Romuliana, Univerzitet Singidunum Beograd
- Grupa autora, (2011), Regionalna strategija razvoja Timočke krajine za period 2011-2015. godina, Regionalna agencija za razvoj Istočne Srbije - Dokumentacija Narodnog muzeja
- Grupa autora, (2011), Regionalna strategija razvoja Timočke krajine za period 2011-2015. godina, Regionalna agencija za razvoj Istočne Srbije
- Ignjatović, A. (2017). Perspektive razvoja kulturnog turizma u Zaječaru sa posebnim osvrtoma na Feliks Romulijanu, master rad, Univerzitet Singidunum Beograd
- Ljubinović, LJ. (1974). Turizam u Zaječaru. Monografija „Zaječar i okolina“. Zaječar: Skupština opštine Zaječar-Novinska ustanova Timok.
- Hadžić, O. (2005) Kulturni turizam, Novi Sad, Departman za geografiju, turizam i ugostiteljstvo, Prirodno-matematičkog fakulteta.
- Strategija lokalnog ekonomskog razvoja grada Zaječara za period 2015 – 2020, godina
- Stanković, J. (2012). Kulturni turizam Srbije, master rad, Departman za geografiju Prirodno-matematički fakultet Niš
- Strategija lokalnog ekonomskog razvoja grada Zaječara 2010-2014, Skupština opštine Zaječar 2010. g.
- Smodlaka, D. (2016). Kulturni turizam kao posebni oblik turizma, specijalistički rad, Fakultet za mediteranske poslovne studije Tivat
- <https://www.poslovni.hr/lifestyle/sto-je-to-zapravo-kulturni-turizam-i-kako-ga-razviti>
- https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/gojkovic-i-matic-kultura-i-turizam-dobar-ekonomski-proizvod_1217215.html